

Yhdistyneiden Kansakuntien ympäristökonferenssi 1972

Antti Haapanen

Aloite tuli Ruotsista

Ruotsin hallitus teki vuonna 1968 YK:lle aloitteen kansainvälisestä ympäristöongelmiin keskittyvästä konferenssista. Jo samana vuonna YK:n yleiskokous hyväksyi ehdotuksen päätöslauselmassaan. Ruotsi oli kehittänyt omaa luonnon ja ihmisten elinympäristön suojelua ja hoitoa koskevaa lainsäädäntöä ja hallintoaan ja kantoi huolta kansainvälisestä kehityksestä. Konkreettinen esimerkki Ruotsissa tapahtuneesta kehityksestä oli mm. alan hallinnon (Naturvårdsverket) perustaminen vuonna 1966.

YK:n pääsihteerin sai tehtäväkseen kokouksen järjestämisen. Vuonna 1969 valmistui raportti *Problems of the Human Environment*. Sen pohjalta käytiin YK:n yleiskokouksessa jälleen laaja keskustelu, jolloin hyväksyttiin tulevan konferenssin päätavoitteet. YK:n pääsihteerin avuksi asetettiin 27 maan valmistelukomitea, jossa Pohjoismaita edusti Ruotsi, mutta myös suomalaisia osallistui valmistelukokouksiin. YK:n Euroopan talouskomissio (ECE) järjesti 1971 Prahassa Tšekkoslovakiassa Euroopan asioita käsittelevän konferenssin. Se oli jonkinlainen esiharjoitus.

Kokouksen valmistelu

Minä hyppäsin tähän suureen valmistelujunaan melko vauhdikkaasti. Keväällä 1970 eräänä perjantai-iltapäivänä valtioneuvoston kanslian kansliapäällikkö Kauko Sipponen soitti minulle kotiin, jossa olin flunssatoipilaana. Hän ehdotti,

että lähtisin maanantaiaamuna New Yorkiin YK:n ympäristökonferenssin valmistelukokoukseen. Hiukan kakistelin tilani vuoksi. Kauko Sipponen totesi, ettei se haittaa. Minulla oli viikonloppu aikaa kohentaa kuntoani. "Maanantaiaamuna sillä ja sillä tiskillä Helsinki-Vantaan lentokentällä olisivat liput ja virkapassi. John F. Kennedyn lentokentällä odottaisi lähetystön auto, joka veisi minut suoraan kentältä Ruotsin lähetystöön, jossa olisi pohjoismainen yhteiskokous ja meidän lähetystömme edustajat.", neuvoi Sipponen toipilas Haapasta. Sipponen itse lupasi saapua New Yorkiin sitten tiistaina. Kuntoni ei ollut vielä maanantainakaan aivan täydellinen, mutta perille pääsin. Hissillä noustiin 42. kerrokseen. Minua alkoi heikottaa, mutta pian sain lähetystön henkilökunnalta auttavat tropit.

Minulla on sellainen näkemys, että YK:n pääsihteerin johdolla tapahtuva kokouksen sisältöä koskeva valmistelu oli erittäin huolellista ja pätevää. Otaksun, että Ruotsin edustajilla oli tästä suuri ansio. Sen sijaan kylmän sodan aikaiset kansainväliset poliittiset ristiriidat tuottivat hankaluuksia järjestelyille eikä niitä saatu sovituksi. Niinpä Prahassa kokouksessa 1971 Itä-Saksan delegaatio istui kyltin takana, jossa luki Tšekkoslovakian hallituksen kutsuma vieras. Tukholman kokouksesta olivat poissa Neuvostoliitto ja muut ns. itäblokin maat. Sen sijaan Kiina, Romania ja Jugoslavia olivat lähettäneet virallisen delegaation. Tässä ja myöhemmissäkin luonnon- ja ympäristönsuojelua koskevissa kansainvälisissä kokouksissa tuli esille teollisuusmaiden ja kehittyvien maiden välinen ris-

tiriita. Paljon saatiin kuitenkin pelastetuksi sillä, että Tukholman kokouksen suositukset käsiteltiin YK:n yleisistunnossa jo samana vuonna ja ne hyväksyttiin yksimielisesti.

Only One Earth

Käsitykseni mukaan tavoitteena kokouksen valmistelussa oli ollut herättää kansakunnat ja valtiot huomaamaan, että on vain yksi planeetta Maa, jonka hyvinvoinnista ihmiskunnan kannattaa pitää huolta. Ja toisaalta jo kokouksen valmistelussa tuotiin esille useita kehitystrendejä, jotka osoittivat pilaantumisen, saastumisen, luonnonvarojen ehtymisen, luonnon köyhtymisen ja monen muun kielteisen ilmiön olevan kaikkien havaittavissa. Kun ottaa huomioon maitten kokonaiskirjon, kehitysasteen, varallisuuden ja monet muut tekijät oli tarkoin harkittava, minkälaisia asioita ja miten eri tavoitteita voitiin käsitellä.

Kokouksen 109 suositusta pyrki kussakin tapauksessa avaamaan kansakuntien silmät, ja sitten kansallisesti olisi pohdittava, miten asialle kussakin maassa olisi tehtävä. Edeltä käsin osanottajille jaettiin 5 pohjaraporttia, jotka koskivat seuraavia asioita:

1. Planning and management of human settlements for environmental quality
2. Environmental aspects of natural resource management
3. Identification and control of pollutants of broad international significance
4. Educational, informational and cultural aspects of environmental issues
5. Development and environment.

Kokouksen kulku

Kokoukseen osallistui 114 YK:n jäsenmaata, siis erittäin suuri määrä. Valtuuskuntien yhteenlaskettu henkilöiden määrä oli 1200. Virallisen kokouksen rinnalla oli kansalaisjärjestöjen oma kokous.

Ruotsin pääministeri Olof Palme avasi kokouksen 5.6.1972. Kokous jatkui 11.6 saakka. Kokous työskenteli yleisistuntona, jossa käytettiin valtuuskuntien puheenvuorot ja hyväksyttiin suositukset. Niitä kertyi 109 kappaletta. Ainoa sitova päätös oli yhteisymmärrys YK:n ympäristöviraston perustamisesta. Se sai nimen UN Environment Program (UNEP), joka sittemmin sijoitettiin Nairobiin Keniaan.

Suomen valtuuskuntaa johti ministeri Matti Louekoski. Muita jäseniä oli 4 ja sijaisia 3. Asian tuntijajäseniä oli 31, minä yhtenä. Puheenvuorossaan ministeri Louekoski totesi mm: "Meistä tuntuu nykyisen tietämyksen valossa, että tosiaan radikaalinen ajattelutavan muutos on tarpeen. Kehityksen on ymmärrettävä merkittävän muutakin kuin vain aineellisia asioita..." Muun lisäksi Suomen puheenvuorossa ilmoitettiin, että Suomi tulee tekemään aloitteen kansainvälisen yleissopimuksen kehittämiseksi Itämeren suojelemiseksi ja kutsuu asianomaiset maat neuvotteluihin. Tämä herätti rantavaltioiden edustajissa suurta mielenkiintoa ja he tulivat kysymään aloitteesta.

Kokouksen tulosten käsittely Suomessa

Sisäasiainministeriö asetti 3.5.1973 toimikunnan, jonka tehtävänä oli selvittää, mihin toimenpiteisiin tämän kokouksen suositukset antavat aihetta Suomessa. Minut nimettiin toimikunnan puheenjohtajaksi. Toimikunnassa oli lisäksi 16 jäsentä, jotka edustivat laajasti valtion hallintoa ja kansalaisjärjestöjä. Ajan tavan mukaan monet toimikunnan jäsenet olivat poliittisesti sitoutuneita. Toimikuntaa palveli 5 sihteeriä, jotka edustivat laajasti vaadittavaa asiantuntemusta. Jäsenten keski-ikä oli suhteellisen alhainen. Monet heistä on sittemmin tehnyt merkittävän uran ympäristönsuojelun ja sen lähitoimialueiden piirissä.

Toimikunnan tarkastelussa ilmeni, että lähes kaikki ympäristökongressin suosituksista antaisivat aihetta joillekin toimille myös Suomessa. Toimikunta teki 124 ehdotusta toimen-

piteiksi maassamme. Näistä on hyvin vaikea nostaa yhtäkään muita tärkeämmäksi, mutta toimikunnan esittämät alkulauseet voidaan nostaa sen tärkeänä pitämäksi periaatteeksi:

”Ottaen huomioon uudistumattomien luonnonvarojen hupeneminen ja uudistuvien luonnonvarojen puutteellisesti suunnitellun käytön maailmassa etenkin teollisuusmaiden, siten myös Suomen on suunnattava tuotannolliset voimavaransa uudella tavalla luonnonvarojen kestävä käytön toteuttamiseksi ja elinmahdollisuuksien turvaamiseksi myös tuleville sukupolville.”

Toimikunta oli varsin yksimielinen muotoillessaan Suomea koskevia ehdotuksia. Mietintöön liittyi kuitenkin kolmen jäsenen eriävä mielipide, joka koskee käsitettä ’teollisuusmaa’. Toimikunta tarkoitti tällä kaikkia teollisuusmaita. Eriävän mielipiteen esittäjien mielestä sosialistiset teollisuusmaat ovat tässä yhteydessä aivan eri asia kuin kapitalistiset teollisuusmaat.

Toimikunta julkaisi 160-sivuisen mietinnön, joka sisältää liitteenä kaikki YK:n ympäristökongressin suositukset ja niiden perusteella tehdyt toimenpide-ehdotukset Suomessa. Se löytyy ainakin eduskunnan kirjastosta.

YK:n ympäristökongressia on pidettävä merkittävänä avauksena saada eri maat huomaamaan ongelmat ja ehkä se antoi vinkkejä myös toimenpiteitä varten. Mutta kuten tiedetään, ongelmat eivät ole hävinneet, vaikka 50 vuotta on kulunut ja koko ajan näistä kysymyksistä on esitetty käsityksiä ja ehdotuksia ratkaisuksi. Yksittäisiä pahojakin ongelmia on voitu ratkaista, kuten happosateet ja otsonikato mahdollisesti. Mutta tuntuu siltä, että monet uudet ongelmat ovat entistä vaikeampia. Olemme vielä kaukana kestävästä kehityksestä.

Kirjallisuus

YK:n ympäristökongressin 1972 suositustoimikunnan mietintö. Komiteamietintö 1973:161.

Antti Haapanen on Suomen pitkäaikaisimpia ympäristöviranomaisia. Hän aloitti 1962 Reino Kalliolan toimistossa apulaisluonnonsuojeluvalvojana ja siirtyi eläkkeelle ympäristöministeriön luonnonsuojeluvalvojan virasta vuonna 1998.

Suomen luonnonsuojeluliitto julkaisi 1973 kirjasen *Ympäristökongressin varjosta*. Kirjassa sen ajan ympäristöaktivistit kirjoittavat, mistä virallisen kokouksen ulkopuolisissa, epävirallisissa kansalaisfoorumeissa ja -tapahtumissa keskusteltiin. Kirja antaa mielenkiintoisen ja monipuolisen kuvan ympäristökeskustelun monista näkökulmista aikana, jolloin ympäristönsuojelu ponnisti kansainvälisen, kasvavan huomion kohteeksi.

Ympäristön juhluvuosi unohtui

YK:n ensimmäinen ympäristökonferenssi Tukholmassa 1972 oli YK:n mittapuunkin mukaan valtava tapahtuma. Tukholmaan kokoontui toista sataa virallista valtuuskuntaa eri puolilta maailmaa, edustajia kansalaisjärjestöistä, kutsuvieraita sekä kutsumatonta ympäristöasiasta kiinnostonutta väkeä. Järjestettiin tapahtumia, seminaareja, mielenosoituksia ja kulkueita. Tukholman kokous kesäkuussa 1972 tuli merkitsemään virstanpylvästä kansainvälisen ympäristönsuojelun historiassa. Tukholmassa päätettiin perustaa YK:n ympäristöohjelma (UNEP), kokous oli alkusysäys ympäristöhallinnon aikaansaamiseksi jäsenvaltioihin ja Tukholmassa tehtiin aloite Itämeren ympäristönsuojelun kehittämiseksi. Suomesta Tukholmaan lähti ministeri Matti Louekosken johtama virallinen valtuuskunta, suuri joukko kansalaisjärjestöjen edustajia epävirallisiin tapahtumiin ja päivälehtien toimittajia. Tukholman kokouksen edistymisestä raportoitiin koti-Suomeen lähes päivittäin.

Viime kesäkuussa, tasan 50 vuotta Tukholman urauurtavan ympäristökokouksen jälkeen, Tukholmassa järjestettiin Stockholm+50 juhlakokous, jossa muisteltiin kansainvälisen ympäristötyön alkamista ja luotailtiin nykypäivän ympäristöongelmia ja maapallon tilaa. Tällä kertaa kokouksen kulusta ei suomalaisessa lehdistössä raportoitu. Suurimmissa päivälehdissämme ei julkaistu reportaaseja eikä pikku uutisia Tukholma+50 tapahtumasta. Vuosi 2022 on myös Rion ympäristö- ja kehityskonferenssin 1992 30-vuotisjuhla. Riossa aseteltiin askelmerkit mm. ilmakehänsuojelulle, biodiversiteetin säilyttämiselle ja luotiin suuntaviivoja kestäväälle metsienkäytölle. Rion jälkeen Suomessa käynnistyi monivuotinen ja monitieteinen tutkimusohjelma FIBRE (Finnish Biodiversity Research Programme), elinkeinoelämä alkoi laatia ympäristöohjelmia ja metsäyhtiöt ja Metsähallitus ryhtyivät julkaisemaan metsien luonnonhoitoa käsitteleviä ympäristöoppaita. Tukholma ja Rio ovat toistaiseksi järjestyksessään tärkeimmät ympäristökokoukset YK:n historiassa, mutta meillä ympäristön juhluvuosi ei sanottavasti ylittänyt uutiskynnystä. Ruotsissa mm. Dagens Nyheter kirjoitti ympäristöaiheista koko viikon ajan tarkastellen YK:n ympäristötyön merkitystä ja ympäristön tulevaisuuden vaikeaa tilannetta.

Nykyinen maailmantilanne ruokkii median tiede/luonto/ympäristötoimituksia anteliaasti. Luonnon monimuotoisuudesta ja ilmaston lämpenemisestä ja sen vaikutuksista kirjoitetaan nyt enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Huolta luonnon ahdingosta on kannettu kuitenkin jo yli puoli vuosisataa. Uutisointi joka kohdentuu yksittäistapauksiin jää päivänperhoksi, eikä edesauta lukijaa muodostamaan kokonaiskuvaa ympäristön muutoksesta tai alkuperäisen luonnon vähenemisestä. Ympäristöuutinen pitää asettaa oikeaan asiayhteyteen niin, että lukija ymmärtää miten tähän on tultu ja miksi asioista neuvotellaan. Pelkästään menetetyistä luonnosta ja sukupuutoista uutisointi ei saisi muodostua joukkotiedotuksen muoti-ilmiöksi.

Suomessa YK:n ilmasto- ja biodiversiteettikokoukset ovat aina mediatapahtuma, jossa Suomen pääneuvottelijaa haastatellaan ennen kokouksen alkua, ja kokouksen jälkeen sen kulusta keskustellaan nopeasti ajankohtaisohjelmassa. Sitten ympäristökokouksen käsittely sammuu. Ruotsin pääministeri Olof Palme avasi Tukholman kokouksen toteamalla: "Det är väldigt, väldigt bråttom." Hän kertoi myös tulevaisuudesta ja sanoi sen olevan meidän kaikkien yhteinen ja että meidän on luoda tulevaisuus yhdessä. Ponnistelu luonnon ja ympäristön suojelemiseksi on pitkäjänteistä toimintaa – niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin – ja siksi lehtienlukijoita ja uutistenseuraajia olisi hyvä aika-ajoin muistuttaa siitä, että moni oli huolissaan tulevaisuudesta – siis meidän nykypäivästämme – jo 50 vuotta sitten. Uutisoinnista ei saisi välittyä sellainen kuva, että ympäristöohjelma olisi löydetty ja tunnistettu vasta nyt.

Pasi Reunanen